

Jan B. Zach

GEDEÓN

Příběh biblického bojovníka

Katolický týdeník

GEDEÓN

Na obálce knihy je použita ilustrace Štěpána Zavřela „Prorok“.

Jan B. Zach
GEDEÓN

© Katolický týdeník s.r.o.
© Ilustrace Štěpán Zavřel
ISBN 978-80-86615-36-3

Jan B. Zach

GEDEÓN

Příběh biblického bojovníka

Katolický týdeník
2014

Přiznejme si, že při bohoslužbě nevěnujeme starozákonním čtením tolik pozornosti. Nerozumíme jim, hlavní postavy jsou nám vzdálené... A přesto – přečtete si 11. kapitolu Listu Židům, v níž jsou nám všechny ty vzdálené postavy předkládány jako vzory víry. Oni všichni se trápili stejně jako my otázkami, zda o nás Bůh ví, zda má smysl mu svěřit svůj život... Proto na naší vlastní cestě víry nám může být i Gedeón užitečným průvodcem!

P. Prokop Siostrzonek

Otočil se, protáhl záda, roztřepeným rukávem setřel z čela pot a dlouho pozoroval stezku, jak lehce poskakuje po hřebeni, odkud přišel. Mračil se na ni, jako by něco nehrálo, jako by ji nepoznával. Ale pak mu zacukaly koutky, udeřil se do čela, zaklonil tvář k oblakům a zhluboka se rozchechtal, až se mu třásly vousy. Otřel si oči, ještě vzdychnul, zakroutil hlavou a zase vykročil, ještě docela pružně. Vítr chytil jeho dlouhé vlasy. Byly jako sníh na Chermonu, kde vytéká Jordán, který opouštěl, nebo jako jíní na skaliskách Chorébu v jižní poušti, kam se pravidelně rád vracel. Nikde se dlouho nezdržel. Cestou škádlil děti a rozdával jim kůrky a kyselá jablka. Pastýře u večerních ohňů prosíval o chleba. Něco snědl, napil se, někdy mu přidali i sýr, tiše poseděl.

„Kam jdeš, starý?“

„Hledám cestu.“

„Jakou cestu a kam?“

„Hospodinovu cestu.“

Někde už ho znali, podivína, a tak se nedivili.

„A našels?“

Pokrčil rameny: „Co já vím? Před sebou ji skoro nikdy nevidím. Ale když se ohlédnu, někdy je tu a tam znát, že jsem po ní snad i šel. A to pak o ní rád vypravuji.“

„Cos viděl cestou? Povídej něco, starý.“

Schoulil se do chlupatého pláště, zavřel oči. Ohniště řevavělo do tmy a on pod hvězdami tichým hlasem vyprávěl:

Je tomu mnoho a mnoho let. Synové Izraele se tehdy dopouštěli toho, co je v Hospodinových očích zlé. Zapomí-

nali na Hospodina, svého Boha, přestávali na něho spolehat a stále více se s ustrašeným srdcem obraceli k bohům země, do níž je přivedl. Proto je Hospodin vydal na sedm let do rukou Midjanců. Jejich ruka na Izraelce mocně doléhala... Sotvaže zaseli, přitáhli Midjanci s Amálekem a syny východu a přepadali je. Položili se proti nim a ničili úrodu země až po cestu do Gazy. Přicházeli do země, aby ji ničili. Izrael byl od Midjanců úplně zbídačen. I úpěli Izraelci k bohům země, k Baalům, ale nic se nedělo. Začali tedy úpět k Hospodinu... A když tak úpěli k Hospodinu kvůli Midjancům, poslal k nim proroka, aby jim řekl:

„Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Já jsem vás přivedl z Egypta, vyvedl jsem vás z domu otroctví. Vyprostil jsem vás z moci Egypta i všech vašich utlačovatelů. Vypudil jsem je před vámi a jejich zemi jsem dal vám... Řekl jsem vám: Já jsem Hospodin, váš Bůh. Nebojte se bohů Emorejců, v jejichž zemi sídlíte. Ale vy jste mě neuposlechli...”

„Ale to už je dávno, starý,“ zabručel nejmladší pastýř.

Pousmál se a hrábl holí do popela:

„Dávno, říkáš? Nevím, viděl jsem... dost možná, že ty časy ještě přijdou...”

Nebe zbledlo, ale vesnice ještě spala. Blátivé dno potoka Kerítu brodila stovka velbloudů. Muži v sedlech byli zahalení do dlouhých plášťů, měli tmavé tváře a vousy, v uších a nosech lesklé kroužky a drželi kopí. Čvachtala voda a cinkaly ozdoby na postrojích velbloudů, dromedáři bručeli. Hrůzně se zašklebily uřezané lidské hlavy pověšené u sedel. Zídky vesnice se v jitru zarděly.

Jako písečná bouře vpadli jezdci mezi domky omazané hlínou. Pláště jim vlály jako křídla, vytahovali luky a některé hroty šípů olízl oheň. Zasyčely ve vzduchu jako hadi a z plochých střech z palmového listí stoupal dým a plameny.

Rozespálí vesničané vybíhali z domů a jezdci je pobíjeli z velbloudů, nešetřili ženy ani děti. I když je venku děsil křik, dým hnal obyvatele ven, kde na čerstvém vzduchu čekala smrt. Lupiči s výskáním projížděli mezi domky, bodali do zmatených lidí a nechávali je umírat v prachu. Někteří seskakovali z velbloudů a vnikali do příbytků, vyvlékali kořist a dusící se obyvatele. A do všeho toho křiku a jekotu, jako při Posledním soudu, zděšeně bečeli beránci a kozy, které loupežníci hnali z ohrad.

Jezdec se zlatým diadémem na vyrudlém turbanu sledoval celou spoušť. Zaujal ho muž, který odřezával velkou lesklou sponu z oděvu mrtvého starce:

„Ukaž, dej to sem!“

Lupič se otočil, a jak si otřel tvář hřbetem ruky, zamazal si obličej krví.

„To je moje kořist...“ bránil se.

Ten s diadémem lehce klepl velblouda násadou kopí přes koleno, dromedár poklekl a jezdec pomalu sestoupil.

„Řekl jsem: ukaž, takže je to pro Salmunu. Slyšel jsi?!“

Chlap mžik zaváhal a dostal násadou kopí takovou ránu do žaludku, že se se skučením odplazil.

Salmuna vzal sponu, otřel ji o šaty mrtvého a vrátil se zpět na velblouda. Chvilí si tepaný šperk prohlížel a pak si všiml, že měděná spona je ze strany zahýbaná a polámaná odřezáváním – a znechuceně s ní mrštil do prachu. Zvedl velblouda a zamířil do středu vsi.

Vřava a ryk pomalu utichaly, vesničané byli většinou pobiti, jen pár zoufalých postaviček se strání šplhalo výše do skal.

„Orébe, víc toho nemáš?“

Lupiči byli zklamaní, nikde nenašli krávu ani osla, jen pár koz a ovcí. Ale našli hrnec zrní, lahvice oleje a přistihli nešťastníka vyhrabávajícího v rohu domku hrnec s nějakými penězi.

„Stříbro a zlato sem! Jestli si někdo nechá víc, než jsem řekl, dám mu vyrvat střeva!“ vyhrožoval Salmuna. A zavelel:

„Orébe, zatrub! Chci vidět všechny co nejdřív za brodem. Ty krysy tam v kopcích honit nebudeme. Zatím ne, ještě je z čeho brát. Táhneme na východ k Jizreelu a dál. Hned!“

Zachrčelo troubení rohu a jezdci se z vypleněné vesnice stahovali za brod. Tam na chvíli sesedli, dohadovali se o kořisti, pak část hnala ovce a kozy k severu cestou, odkud přišli, a větší část se vydala k jihovýchodu, kde čekali tučnější kořist.

Už sedm let si brali v Izraeli, co se jim zachtělo. Nájezdníci z pouště se zjevovali tu a pak zas tam a nechávali za sebou nárek, krev a spáleniště. Pak se třeba dlouhé měsíce či roky v kraji neukázali, až se zas

do vesnic pomalu vrátil život. Až jednoho dne, tak jako medvěd brtník přichází zpět do zahojených brtí pro med, se pouštní jezdci s nosními kroužky vraceli, aby s kořistí i otroky zase zmizeli za Jordánem. Žádná ze zemí Kanaánu nebyla tohoto plenění ušetřena, ačkoliv některé země na tom byly hůře než jiné. Staří vyprávěli, že se objevují lupiči mnohem častěji než dřív. Mladší jim moc nevěřili, starým se vždycky zdá horší přítomnost než minulost. Nikdo však s jistotou nevěděl, kdy ho probudí jek útočníků.

Když po takovém vpádu nastal večer, slézali pozůstalí z kopců a hor a jako lišky se plížili k domovům. Zaprášená těla blízkých pokrytá hmyzem umývali, oplakávali a zahrabávali do země a k nebi se neslo kvílení žalozpěvů. Starší volávali k Hospodinu a zpívali prastaré žalmy, mladší si častěji zasazovali smuteční rány, pořezávali si obličej, prozpěvovali monotónní písně a prosili boha Baala, aby vše navrátil do laskavého koloběhu života, aby se tak v jeho zemi vše točilo podle starodávných pořádků.

OLTÁŘ

Návrší se líně zvedalo k nebi a na temeni mu seděl nízký oltář.

„Tak, ještě mi pomoz zvednout tenhle kámen, hochu, tak, a ještě ten. A tamten semhle nahoru. Dobře, dobře, hochu. Tak je to správné.“

Muž se zapřel rukama v bok, protáhl si záda a velkou kloubnatou rukou pohladil po vlasech chlapce s velkýma tmavýma očima a zálibně si prohlížel společné dílo. Celé dva dny tu jeho čtyři dělníci rovnali a stavěli z kamení oltář a vztyčovali opodál veliký cedrový kůl. Ten byl vyhlazený a na samém vrcholku zesílený a zahrocený jako hadí hlava. Nyní byl obsypáný mouchami, které stále ještě sály z jeho povrchu zaschlou krví.

Chlapec se obrátil k otci:

„Otče, co je to vlastně ten oltář?“

Otec se chvíli zamyslel, podrbl se na zpoceném krku, heknul, jak se ještě jednou protáhl, a pomáhaje si gesty obou rukou, začal vysvětlovat:

„Oltář je místo, kde se odevzdává něco z plodů země. Je to určeno bohům země. Tak je to od pradávna a tak se to musí. Oběť je vlastně takový nájem. Platíme bohům za to, že smíme žít v zemi, která je jejich. Je to, jako když mi starý Nátan platí za to, že smí s rodinou žít na mém statku. Když platí, co jsme smluvili, je všechno v pořádku. Neplatí-li, vezmu hůl a vyženu ho.“ Otec rozhodil ruce. „Takový je řád světa.“

„A otče, to se vždycky platí zde na tomto oltáři?“

„Ano, na tomhle nebo na nějakém jiném. Je třeba místo dobře vybrat, aby se bohům líbilo, aby oběť pěkně vypadala. Bohové mají rádi své způsoby a ty je lépe dodržovat.“ Otec roztáhl v širokém úsměvu ústa

a odhalil silné bílé zuby: „Je to, jako když zabalíš dárek. Můžeš dát ženské cetku, ale když ji pěkně zabalíš, hned to lépe vypadá.“ Zálibně se rozhlédl kolem. „Myslím, že tohle místo se bude Baalovi líbit. Propána, co já dal peněz za to, abychom našli to správné. Jak dlouho tady ten šarlatán chodil s proutím a huhlal – a pak jsem ještě trnul, když diktoval rozměry oltáře. Ten ničema chtěl postavit pyramidu!“ Z otce šel skoro strach, když se rozhorlil. Rychle se uklidňoval: „Ale nakonec jsme se dohodli, oltář je snesitelný i pro můj měsíc. A nyní už stojí a na nás, synku, zbylo posadit poslední kameny v obrubě... Vždycky si, chlapče, pamatuj, že nejdůležitější ze všeho je dohodnout se. S každým, opravdu skoro s každým, se dá domluvit – i s bohy. Oni sice tuhle zemi drží a budou ji stále držet, pořád v ní budou vládnout, ale nakonec i oni potřebují lidi. Potřebují je, aby jim vůbec měl kdo přinášet oběti. Jsme na sobě závislí – my na nich a oni na nás.“

„Takže zaplatíme na oltáři nájem, oběti, a co dál?“

„Dál? No, dál už nic. Obětujeme, co jsme slíbili, a můžeme klidně orat a sít, okopávat vinice a fíkovníky, pást ovce a krávy, prodávat osly a olej a...“ otec s rozzářeným úsměvem roztáhl doširoka náruč, chytil do ní syna, zvedl ho a zatočil se kolem dokola jako v tanci, až se úrodná krajina kolem návrší rozmázla v pestré stuhy a ty se ovinuly oběma kolem tváří, chlapec se rozesmál a otec nadšeně vykřikoval: „...a milovat ženy... a vychovávat děti... a užívat krásného života... v téhle zemi, kterou jsme dostali od Hospodina...“ Udýchaný postavil chlapce do trávy a oťel si zpocenou tvář cípem turbanu. Upřel šťastný pohled dolů na stádečka koz a ovcí a bělostně zářící zdi rodového statku abízerské Ofry. Vzduch se tetelil horkem.

„Otče, ten Hospodin je taky bůh?“

„Taky.“

„Tomu taky budeme stavět oltář?“

„Tomu ne, tomu se chodí klanět do Šíla.“

„Ten tu nevládne?“

„No, vlastně nějak vládne, ale v něm se člověk moc nevyzná. Dal nám tuhle zemi do dědictví a nechává nás na pokoji. A je to tak dobře.“

„A Baal se s ním snáší?“

„Jo, Baal, ten se snáší s každým, jen musí dostat ve svůj čas, co mu patří – a ono to není vždycky jednoduché, to mi věř. Až budeš otcem, pochopíš, že někdy se musí přinést i velké oběti, aby byla budoucnost zajištěna.“

„Které třeba?“

„Někdy se obětuje... i dítě, aby nebylo ohroženo blaho rodiny. Zkrátka... je to tak,“ pokrčil otec rameny a jeho vždy veselá tvář zvážněla, ale jen na chvíli: „Ale asi se to vyplatilo, protože rodu se daří, ostatní děti rostou a sílí a v nich vidí šťastný otec svou budoucnost. Já přežiji v tobě, můj synáčku.“ Už se zase usmíval. „Je to dobré místo, Baal bude spokojený. Hned zítra brzo ráno přineseme první oběť a pak už budeme sledovat, jak se bude štěstíčko točit. Tak ráno, hned ráno.“ Otec ho držel za ramena a pak si zálibně mnul ruce.

„A proč jsme nepřinášeli oběti dřív?“

„Vlastně jsme je přinášeli, otec i děd, ale nepravdělně, však víš. V lisu, na návsi, tu i onde. A tak jsem chtěl pro rod vystavět nový oltář a na místě, se kterým budou bohové spokojení.“

„Proč budeme obětovat až ráno, proč ne hned teď?“

Otec se zase zasmál:

„No, teď přece Baal spí. A i kdyby ne, dnes už dostal oběti od jiných, mohl by to poplést, a navíc – já sám neumím správně přinášet oběť. Musím se nejdřív zítra dívat na kněze, abych se to naučil. To víš, synku,

to není jen tak, když neseš oběť. Člověk musí dělat všechno správně, jak se má, jinak hrozí, že se Baal urazí a oběť přijde vniveč. Ale neboj se, ten kněz tvrdil, že zná obřady celé z paměti, a má je navíc napsané na tabulce, a tak je naprosto jisté, že když se nezakoktá, Baal oběť přijme a požehná nám. A o to jde.“

Najednou plácl syna po zádech.

„A teď mám hlad, že bych snědl i svůj sandál. Pojď, Jerubaale, jdeme se najíst.“

Šli a nový oltář boha, který teď spal, osaměl.

OLTÁŘ A SLOUP

Vzduch se tetelil a třikrát sedm let zapadalo mezi kamení oltáře jako zrnka popela, bylo rozváto větrem a v posledních sedmi letech čím dál více rozneseno na kopytech koní, oslů a velbloudů a na mečích loupeživých hord, ženoucích se od východu přes Jordán skrz Jizreelské pláně na západ nebo na jih do hor v území Judy. Mouchami olepený sloup zahrocený jako hadí hlava hledící k nebi a kulatý oltář stály na návrší nad domovem Abízerova pokolení jako bezmocní svědkové.

Jerubaal stál ve stínu pod prastarým olámaným cypřišem, hleděl na dvojici oltáře a kůlu a před očima mu přeplyly vzpomínky jako dávné časy. Otec Jóaš, který teď doma spí, nemá dávno zdravé zuby, ale přestože by syna dnes už nezvedl, rodový majetek drží v ruce dosud pevně, hlídá každé kůzle a každý telecí chlup. Každého rána spolu pomalu kráčívají k oltáři, starý se zadýchává, ale ruku, která vede obětní nůž, má stále jistou.

„Je třeba platit nájem. Kdybych neobětoval, zemřel bych,“ říkává synovi, když se vracívají z návrší dolů.

„Má smysl platit nájem, otče, když hospodář umřel? Izrael je před Midjánci bezmocný, pobíjejí nás. Zdá se, že Baal není naživu.“

„Hlupáku, hospodář neumřel, Baal je věčně živý! Ale co je mu do nás? Když nebudeme platit my, budou platit Midjánci. A ti platit budou. Z našich stád. Kdepak, nájemníci platit musí, pokud...“

„Pokud za ně nezaplatí někdo jiný...“

„Neplácej nesmysly, kdo jiný by to měl být?“

„Hospodin, který nás vyvedl z egyptské země. Vyhladil před námi Kanaánce a dal přece jejich zemi do vlastnictví našim otcům.“

„Nu, ano, ano, země Kanaánců nám připadla, ale zkušenosti nám jasně ukázaly, že v ní sedí Baal a že tu platí jeho pravidla. Hospodin za nás už zaplatil dost. Už s námi ztratil dost času a teď odpočívá ve svém stánku v Šílu a užívá zaslouženého odpočinku.“

„Prorok říkal, že se Hospodinu nelíbí, když obětujeme Baalovi, Ištar a jiným bohům, a že se na nás vyli sedmiletý pohár hněvu, a proto nás Midjánci pobíjejí.“

Starý mávnul schnoucí rukou.

„Midjánci nás pobíjejí, protože se Izraelci hašteří mezi sebou, protože jsou nejednotní a chamtiví a protože si v koutku duše každý mne ruce, když horda vypálí vedlejší vesnici – zase bude dost hladových, kteří koupí něco ze sýpky, zase budou dělníci do sadů a polí a pole po pobitých si rozdělí sousedé. Proto mají Midjánci z pouště navrch. A cože říkáš, že se Hospodinu nelíbí Baal? Je snad žárlivý jako pyšná ženská?! Ať řekne, co vlastně chce, a budeme to dělat! Usadil nás v zemi, to ano, ale každá země má svá pravidla, podle kterých žije. Má svá pravidla, jako je má i rodina – a pro mě je rodina nade vše, vždycky jsem všechno dělal jen pro její blaho. A byly to veliké oběti – však víš, kdo je pochován pod prahem našeho domu... Kdepak, ani Baal nám nemůže nic vyčítat, ba ani Hospodin. Dostává všechno, co dostávat má, do Šíla posílám, co si lévijci řeknou, a požehnání ze Šíla očekávám samosebou také. Ale jak by to vypadalo, kdybych Baala každodenní obětí neuctil? Vytratila by se načisto ze světa všechna slušnost a vděčnost. A základy světa by se otřásly.“

Jerubaal stál a opíral se čelem o zkroucený strom. Na nebi vyšla Večernice, padala rosa. Stál s očima zvednutýma k obloze.

Tmavovlasá žena zezadu přistoupila k Jerubaalovi a několik pramenů se zachytilo na větvičkách moruše. Prosmýkla se těsně a lehounce kolem něj a pak docela cudně usedla nedaleko do trávy. Nebyla od něj dál než na pět kroků. Ve vlasech měla rosu, v níž se tu a tam blýskly odrazy hvězd, i oči pod řasami vypadaly trochu jako hvězdy. Mluvila tiše, hlas málem zanikal v cvrčení kobylek:

„Co tě trápí, synu Jóašův?“

Šeptal, jako by je mohl ještě někdo slyšet:

„Mám rozbít oltář. Mám rozbít otcovu jistotu, a přitom vím, že mu tím zlomím srdce. Přinášení obětí drží pohromadě jeho svět, tak jak ho znal.“

„Proč to musíš udělat, synu Jóašův?“

„Hospodin mi to rozkázal.“

„Kdo je to ten, kterého nazýváš Hospodin?“

„Bůh, který je velice mocný; vypráví se, že našim otcům otevřel cestu mořem, převedl je pouští, kde nic neroste ani nežije, a čtyřicet let je tam živil chlebem z nebe, rozbořil před nimi hradby starých měst a nakonec jim daroval zemi, kde teď můžeme žít.“

„Moc hezká pohádka. Když ti ji maminka vyprávěla, byl jsi malý, vid'š? Mám ráda, když maminky vyprávějí dětem pohádky. Děti pak krásně spí a jsou tak sladké. I někteří muži rádi poslouchají pohádky... obzvláště po milování. Ty také, synu Jóašův?“

A dříve než by otevřel ústa, pokračovala jakoby roztržitě: „A ty jsi ho viděl, Hospodina?“